

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-42>

УДК 336.221

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ, НАПРЯМІВ ВИКОРИСТАННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СИСТЕМНИХ НЕДОЛІКІВ

TRANSFORMATION OF THE MILITARY TAX IN UKRAINE: ANALYSIS OF FISCAL EFFICIENCY, EXPENDITURE DIRECTIONS, AND WAYS TO OVERCOME SYSTEMIC DEFICIENCIES

Кудирко Олена Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5090-1208>

Копистиренська Яна Леонідівна

студентка,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5132-1311>

Kudyrko Olena, Kopystyrenska Yana

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of
State University of Trade and Economics

У статті проведено комплексне дослідження трансформації військового збору в Україні в період 2014–2025 років. Аналізується фіскальна ефективність цього платежу, виокремлюючи три ключові етапи його динаміки. Особливу увагу приділено законодавчим змінам 2024 року, що призвели до підвищення ставки збору до 5% та розширення кола платників за рахунок фізичних осіб-підприємців. На основі статистичних даних доведено критичний вплив податкового навантаження на малий бізнес, що виявилось у масовій ліквідації суб'єктів підприємництва. Визначено пріоритетні напрями використання акумульованих коштів для потреб оборони та медицини. Виявлено системні недоліки адміністрування та запропоновано шляхи їх усунення через цифровізацію обліку та створення спеціального цільового фонду для забезпечення прозорості витрат.

Ключові слова: військовий збір, ФОП, державний бюджет, воєнний стан, фінансування.

The article provides a comprehensive study of the functional evolution and fiscal significance of the military tax in Ukraine from its inception in 2014 to the forecasted indicators of 2025. The relevance of the study is driven by the unprecedented challenges to national security and the urgent need for sustainable defense financing under martial law. The author examines the theoretical foundations of military taxation through the prism of the social contract theory and fiscal federalism, justifying the central role of this tax in maintaining state stability. A detailed statistical analysis of revenue dynamics revealed a clear three-stage progression. The period from 2014 to 2022 showed steady growth, followed by a slight decline in 2023 due to migration and economic contraction. However, 2024 – 2025 marked a period of exponential growth, with revenues reaching a record UAH 163.6 billion. The study proves that this surge is a direct consequence of radical legislative changes, specifically the increase of the basic rate from 1.5% to 5% and the mandatory inclusion of individual entrepreneurs (FOPs) into the taxpayer pool. Particular attention is paid to the socio-economic consequences of these changes. The author provides evidence of a crisis in the small business sector, where the number of liquidated enterprises in early 2025 reached 57% of the total 2024 figures. The article categorizes the primary directions of fund allocation, including the financing of the Armed Forces (55%), medical rehabilitation of veterans, and the development of the defense-industrial complex. The research identifies critical systemic deficiencies: the lack of transparency due to the “dilution” of funds in the general

budget, insufficient control over “shadow” wages, and administrative hurdles for relocated businesses. To address these challenges, the author proposes a modernization strategy involving the creation of a Special Earmarked Defense Fund and the full digitalization of tax reporting through personalized electronic cabinets. These measures are essential for strengthening public trust and ensuring the long-term fiscal resilience of Ukraine's defense sector.

Keywords: military tax, sole proprietors (FOP), state budget, martial law, financing.

Постановка проблеми. У часи, коли Україна веде боротьбу не лише за власну територіальну цілісність, а й за своє право на свободу та незалежність, фінансове забезпечення обороноздатності країни набуває особливого значення. Військовий збір, запроваджений у 2014 році як тимчасовий податок, поступово став постійною складовою доходів державного бюджету. Проте на сучасному етапі фіскальне законодавство зазнає кардинальних змін. Верховна Рада України 10 жовтня 2024 року затвердила у другому читанні законопроект № 11416-д, яким планується значне підняття ставки військового збору – із 1,5% до 5%.

Додатково, 1 грудня 2024 року набув чинності Закон № 4015-ІХ, котрий серед важливих змін запроваджує обов'язок сплати військового збору для кожного фізичної особи – підприємця (ФОП), незалежно від того, до якої групи він належить чи яку систему оподаткування обрав. Цей законодавчий акт зобов'язує суб'єктів господарювання на спрощеній системі оподаткування (З група) сплачувати військовий збір у розмірі одного відсотка від свого доходу. Паралельно, для приватних підприємців, що працюють за спрощеною системою (1-ша, 2-га та 4-та групи), ставку військового збору визначено на рівні 10% від величини встановленої законодавством мінімальної заробітної плати. Подібні визначні нововведення спричиняють надзвичайне напруження у роботі підприємства комерційних структур. Детальний облік військового збору мінімізує ризики нарахування штрафів та помилок при його сплаті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць свідчить про глибокий і постійний інтерес дослідників до проблематики військового збору, що зумовлено тривалими воєнними діями та масштабними макроекономічними трансформаціями в державі. Історико-правовий генезис та правова природа цього платежу перебувають у фокусі уваги багатьох вітчизняних науковців.

Зокрема, у працях А. В. Климука [1] ґрунтовно досліджуються правові засади встановлення військового збору як тимчасового податку на території України. Автор акцен-

тує увагу на парадоксі його функціонування: запроваджений ще у 2014 році як виключно короткостроковий захід кризового реагування на збройну агресію, збір фактично інтегрувався у податкову систему та став її невіддільним елементом в умовах повномасштабної війни.

Цю думку логічно розвивають дослідження Н. Бак [2], у яких обґрунтовано необхідність вже формальної трансформації військового збору із тимчасового заходу у постійний фіскальний інструмент шляхом системного реформування податкового законодавства. Своєю чергою, В. Шубін [3] досліджує військовий збір на макроекономічному рівні у комплексі з військовими облігаціями. Він визначає їх як ключові інструменти мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів та стратегічні складники бюджетної політики під час воєнного стану, що є критично важливими для забезпечення макрофінансової стійкості держави та безперебійного фінансування оборонного сектору.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на те, що військовий збір став обов'язковим платежем вже понад декаду, його ефективність, темпи надходжень, застосування та складнощі в адмініструванні досі залишаються малодослідженими аспектами у фаховій економічній думці. Зокрема, певні аспекти обкладення військовим збором на даний час лишаються недостатньо вивченими, що зумовлює потребу у поглибленні аналізу в контексті трансформації податкового законодавства.

Значна частина публікацій ігнорує поточну податкову ситуацію для фізичних осіб-підприємців та відповідну зміну фінансових коефіцієнтів, не надаючи при цьому жодних роз'яснень щодо процедур фіксації документів, ведення обліку коштів та внутрішнього контролю за збором на військові потреби у межах компанії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням цієї роботи є опрацювання теоретичних доктрин та практичних реалій стягнення військового податку в межах України, окреслення вузьких місць у процедурах його адміністрування та напрацювання

рекомендацій для їх усунення шляхом удосконалення організаційно-методологічних сторін його обліку в суб'єктах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від початку збройної агресії на території України військовими силами російської федерації з'явилася потреба в додатковому шляху бюджетного надходження, саме тому українським урядом було розроблено військовий збір як тимчасовий податок для реформування армії, військових потреб держави, розвитку обороноздатності. [1].

Військовий збір є важливим елементом податкової системи України. Його значення зросло в умовах воєнного стану, оскільки держава зіткнулася із масштабними викликами щодо забезпечення своєї обороноздатності. Цей податок став невід'ємною частиною державних фінансів і має вагоме місце в забезпеченні стабільності економіки в умовах війни [4]. Спочатку запроваджений у серпні 2014 року як тимчасовий захід для підтримки збройних сил на тлі конфлікту на сході країни, він поступово трансформувався у постійний елемент податкової системи.

Військовий збір ґрунтується на таких класичних теоріях оподаткування:

1. Теорія суспільного договору. Передбачає, що громадяни фінансово підтримують державу в часи небезпеки в обмін на забезпечення захисту та стабільності.

2. Теорія фіскального федералізму. Вказує на ефективність централізованого акумулювання коштів на рівні державного бюджету для реалізації завдань оборони.

3. Теорія справедливого оподаткування. Реалізується через фіксовану ставку для платників, що відповідає принципу горизонтальної справедливості.

Значний вплив на обсяги надходжень та економічну активність мають останні законодавчі зміни. Парламентом України 10 жовтня 2024 р. схвалено в другому читанні законопроект №11416-д [6], що передбачає істотне підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5 % – [7]. З 1 грудня 2024 року набрав чинності Закон № 4015-IX, який запровадив обов'язкову сплату військового збору для всіх фізичних осіб-підприємців (ФОП), незалежно від групи чи системи оподаткування.

Рис. 1 демонструє кризову ситуацію в секторі малого бізнесу. За перші місяці 2025 року закрилося 119 895 ФОП, що становить 57,1% від річного показника 2024 року (209 750 ліквідацій). Кількість нових реєстрацій склала лише 81 928 осіб, впавши на 71,2% порівняно

з підсумками попереднього року. Така негативна динаміка яскраво ілюструє стримувальний ефект від посилення фіскального навантаження.

Ретроспективний аналіз свідчить, що поточна ситуація є безпрецедентною: якщо протягом 2020 – 2024 років, попри пандемію та шок повномасштабного вторгнення, зберігалася стійке позитивне сальдо реєстрацій (із піком у 302 626 новостворених ФОП у 2023 році), то у 2025 році відбувся різкий злам цієї багаторічної тенденції. Тривожні сигнали з'явилися ще у 2024 році зі зростанням ліквідацій до 209 750, проте саме зараз кількість закритих справ вперше суттєво перевищила нові реєстрації. Це доводить вичерпання запасу міцності мікробізнесу, що створює пряму загрозу для майбутніх бюджетних надходжень.

За даними Міністерства фінансів України, за роки дії військового збору його питома вага у структурі доходів державного бюджету продемонструвала стійку тенденцію до зростання, перетворивши цей платіж на стратегічний ресурс фінансової системи. На сьогодні збір забезпечує стабільні та прогнозовані надходження, які мають важливе значення для підтримки сектору безпеки.

Акумуляовані кошти дозволяють державі оперативно здійснювати закупівлю та модернізацію сучасного озброєння, забезпечувати безперебійне виплату грошового забезпечення військовослужбовцям, а також фінансувати високовартісну медичну допомогу та реабілітацію поранених. Крім того, ці ресурси є ключовими для термінового відновлення об'єктів критичної та військової інфраструктури, що безпосередньо впливає на логістичну стійкість та обороноздатність країни.

В умовах воєнного стану, коли на державу лягає величезне навантаження у вигляді військових витрат, військовий збір стає стабільним джерелом фінансової підтримки та дозволяє зберегти фінансову стійкість держави. Військовий збір виконує роль гаранта фінансової стабільності в умовах, коли традиційні джерела доходів держави зменшуються через скорочення економічної активності, особливо в зонах бойових дій [5]. Рис. 2 ілюструє динаміку зростання надходжень від військового збору з 2014 до 2024 року.

Графік демонструє загальне зростання надходжень від військового збору з 2014 по 2025 рік із невеликими коливаннями в окремі роки. Аналіз показує чітку динаміку надходжень військового збору до державного

Рис. 1. Динаміка закриття та відкриття ФОП протягом 2020-2025 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Рис. 2. Динаміка надходження військового збору до бюджету протягом 2014-2025 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

бюджету України за період з 2014 по 2025 роки, яка умовно поділяється на три ключові етапи. З моменту запровадження збору у 2014 році (із показником 2,5 млрд. грн.) до 2022 року (33,7 млрд. грн.) спостерігалось планомірне та стабільне щорічне зростання обсягів платежів, що свідчило про поступове розширення бази оподаткування та адаптацію до фіскальних вимог.

Однак у 2023 році зафіксовано помітний спад надходжень до показника 20,9 млрд. грн., що об'єктивно зумовлено відтоком працездатного населення за кордон, зниженням економічної активності та іншими наслідками повномасштабної війни.

Натомість період 2024–2025 років характеризується різким зростанням: у 2024 році надходження різко піднялися до 51,2 млрд. грн., а у 2025 році відбувся колосальний стрибок до рекордних 163,6 млрд. грн. Таке стрімке збільшення показника більш ніж утричі порівняно з попереднім роком є прямим наслідком законодавчих змін – зокрема, підвищення базової ставки збору з 1,5% до 5% та запро-

датного населення за кордон, зниженням економічної активності та іншими наслідками повномасштабної війни.

вадження обов'язкової сплати цього податку для фізичних осіб-підприємців.

Надходження коштів з військового збору до державної скарбниці України безпосередньо залежать від сукупності економічних та соціальних чинників, які формують підґрунтя для оподаткування – тобто прибутків громадян. Беручи до уваги, що об'єктом оподаткування військовим збором є прибутки фізичних осіб, визначальним фактором стає стан національного ринку праці, динаміка оплати праці, рівень офіційно працевлаштованих осіб та демографічна обстановка.

Основними чинниками, які впливають на рівень надходжень військового збору, є:

- рівень зайнятості та економічної активності населення. Чим більше працездатного населення офіційно працює, тим ширша база оподаткування. Безробіття, неформальна зайнятість або тіньова економіка суттєво знижують надходження;

- динаміка середньої заробітної плати. Оскільки військовий збір стягується у відсотках від доходу, його надходження зростають разом зі зростанням зарплат у реальному та номінальному вираженні;

- міграційні процеси. Війна та економічна нестабільність спричинили масову еміграцію працездатного населення за кордон. Це призводить до скорочення кількості осіб, які сплачують податки в Україні, зокрема військовий збір;

- регіональні особливості. У регіонах, де економічна активність залишається високою, зберігається промисловий потенціал, обсяг військового збору залишається стабільним або навіть зростає. Водночас у прикордонних, прифронтових чи тимчасово окупованих територіях, де діяльність підприємств припинена, надходження можуть знижуватися до мінімальних рівнів.

- військовий збір слугує конкретним джерелом надходжень до державної казни України, першочергово спрямованим на фінансування потреб у сфері національної безпеки та оборони, особливо в умовах воєнного стану.

Напрями використання коштів від військового збору включають:

- Фінансування Збройних Сил України (55%). Оплата грошового забезпечення військовослужбовців, матеріально-технічне забезпечення армії, придбання озброєння, боєприпасів та військової техніки.

- Підтримка інших силових структур. Національної гвардії України, Державної прикордонної служби, Служби безпеки України.

- Медичне забезпечення та реабілітація військовослужбовців. Лікування поранених, забезпечення протезування, програми психологічної підтримки та адаптації ветеранів.

- Розвиток оборонно-промислового комплексу. Модернізація підприємств, які виготовляють військову продукцію, підтримка наукових досліджень у галузі оборонних технологій.

- Відновлення інфраструктури та забезпечення мобілізаційної готовності. Будівництво укріплень, облаштування логістичних баз, навчання та перепідготовка резервістів.

Крім безпосереднього забезпечення військових потреб, кошти можуть частково спрямовуватись на підтримку родин загиблих військовослужбовців (виплати одноразової допомоги), фінансування оборонних державних замовлень та цифровізацію оборонної сфери (створення систем управління, кібербезпеки та захищеного зв'язку).

Незважаючи на відносну простоту нарахування військового збору, процес його адміністрування на сьогодні обтяжений низкою системних недоліків:

- недостатній контроль та ризик ухилення від оподаткування: зберігається практика виплати заробітної плати «в конвертах», що частково є наслідком обмежених можливостей податкових органів у воєнний час та ускладненого обліку через релокацію підприємств;

- зомиття коштів у загальному фонді державного бюджету: відсутність прямої цільової прив'язки зібраних податків до конкретних оборонних програм (наприклад, до прозорих процедур публічних закупівель озброєння чи амуніції) унеможлиблює точне відстеження ефективності їх використання;

- непрозорість даних: відсутність єдиного публічного реєстру щодо надходжень та деталізованої звітності ускладнює аналітику та знижує рівень довіри суспільства до податкової системи;

- недосконалість системи покарань: брак дієвого механізму відповідальності за уникнення сплати специфічно військового збору, а також недосконалість судової системи у справах щодо ухилення від податків.

Для вирішення цих викликів та забезпечення стабільного фінансування оборонного сектору пропонується впровадити комплексну стратегію модернізації, яка включає наступні кроки:

1. Законодавче закріплення статусу. Необхідно остаточно позбутися статусу «тим-

часового» платежу, чітко прописавши правила його адміністрування на довгострокову перспективу.

2. Створення Спеціального оборонного фонду. Акумулявання військового збору на відокремлених рахунках дозволить структурувати видатки, здійснювати їх цільове спрямування та наочно покаже громадськості, на що саме витрачаються податки.

3. Глибока цифровізація податкового обліку. Розширення функціоналу електронного кабінету платника з автоматичним обчисленням збору та відображенням суми сплаченого платежу у вигляді персоніфікованої звітності.

Висновки. Військовий збір, який був запроваджений у 2014 році як тимчасовий інструмент, на сьогодні є невід'ємною та критично важливою складовою податкової системи України. Він виконує не лише фіскальну функцію, акумулюючи ресурси для підтримки обороноздатності в умовах збройного протистояння, але й є важливим символом солідарності суспільства у боротьбі за безпеку держави.

Успішне функціонування цього фінансового інструменту у майбутньому вимагає продовження реформ, розпочатих в осно-

вному матеріалі дослідження. Окрім інституційних змін, держава має зосередитися на проведенні роз'яснювальних кампаній для підвищення податкової культури населення. Важливо системно пояснювати громадянам значення цього платежу та формувати розуміння того, що його сплата є прямою участю у захисті країни.

Також ефективним кроком стане запровадження електронних механізмів, завдяки яким кожен платник зможе ознайомитися з агрегованими показниками власних сплачених сум та побачити, як ці кошти були використані в масштабах держави. Такий підхід зробить взаємодію з податковою системою більш прозорою та особистісною. Гарантування прозорості, відкритості та результативності справляння військового збору є фундаментальною умовою для зміцнення довіри населення до державних інституцій.

У кінцевому підсумку, гармонійне поєднання законодавчих удосконалень, технологічної модернізації та соціального діалогу забезпечить не лише фінансову стабільність оборонного комплексу, а й міцний фундамент для стійкості та післявоєнного процвітання України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Климук А. В. Встановлення військового збору як тимчасового податку на території України. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі* : матеріали XXV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, листопад 2022 р.). Миколаїв, 2022. С. 41-45.
2. Бак Н. Військовий збір як складова податкової системи України: потреба реформування. *Перші наукові читання пам'яті С. І. Юрія: Збірник наукових праць*. м. Тернопіль, 26 лист. 2015 р. С. 47–51.
3. Шубін В. Військовий збір та військові облігації як складники бюджетної політики під час воєнного стану. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 200–205.
4. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://www.tax.gov.ua/baneryi/aktualni-ritannya/povidomlennya/181347.html> (дата звернення: 11.03.2026).
5. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI: станом на 01 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 11.03.2026).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Проект Закону від 18.07.2024 № 11416. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44809> (дата звернення: 11.03.2026).
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України : Закон України від 31.07.2014 № 1621-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18#Text> (дата звернення: 11.03.2026).
8. Фопономіка. Економіка українських фопів в реальному часі. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/open/foponomics> (дата звернення: 17.03.2026).

REFERENCES:

1. Klymuk, A. V. (2022). *Vstanovlennia viiskovoho zboru iak tymchasovoho podatku na terytorii Ukrainy* [Establishment of military tax as a temporary tax on the territory of Ukraine]. Proceedings of the XXV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: Modern trends in the development of the rule of law in Ukraine and the world (pp. 41-45). Mykolaiv, Ukraine (in Ukrainian).

2. Bak N. (2015) Viiskovyi zbir yak skladova podatkovoi systemy Ukrainy: potreba reformuvannia Зміни податкового законодавства [Military tax as a component of the tax system of Ukraine: the need for reform]. *Pershi naukovy chytannia pamiati S. I. Yuriiia: Zbirnyk naukovykh prats* (pp. 47-51). Ternopil, (in Ukrainian).
3. Shubin V. (2022) Viiskovyi zbir ta viiskovi oblihotsii yak skladnyky biudzhethnoi polityky pid chas voiennoho stanu [Military tax and military bonds as components of budget policy during martial law]. *Modeling the development of the economic systems*, no 4, pp. 200-205. (in Ukrainian).
4. State Tax Service of Ukraine. (n.d.). *Ofitsiynyi sait Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*. [Official website of the State Tax Service of Ukraine] URL: <https://www.tax.gov.ua/baneryi/aktualni-pitannya/povidomlennya/181347.html> (accessed: March 11, 2026).
5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). Podatkovyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI zi zminamy. [Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine of 02.12.2010 No. 2755-VI with amendments]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed: March 11, 2026).
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvosti opodatkuvannia u period dii voiennoho stanu : Proekt Zakonu № 11416 vid 18.07.2024 roku. [On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the specifics of taxation during martial law: Draft Law No. 11416 of 18.07.2024]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44809> (accessed: March 11, 2026).
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy : Zakon Ukrainy № 1621-VII vid 31.07.2014 roku. [On amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine: Law of Ukraine No. 1621VII of 31.07.2014]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18#Text> (accessed: March 11, 2026).
8. Opendatabot. (n.d.). *Foponomika. Ekonomika ukrainskykh fopiv v realnomu chasi* [Foponomics. Economy of Ukrainian individual entrepreneurs in real time]. URL: <https://opendatabot.ua/open/foponomics> (accessed: March 17, 2026).

Дата надходження статті: 12.03.2026

Дата прийняття статті: 26.03.2026

Дата публікації статті: 31.03.2026